

Rodna Gruda

Škoromati

The Škoromati

Objavljeno dne/Published on: 23.02.2016

Avtor članka/Article Author: Jasmina Ilič Draković

Pust ima na Slovenskem bogato zgodovino, saj naj bi ga praznovali že pred prihodom krščanstva. Skozi zgodovino se je oblika praznovanja spremenila, uveljavili pa so se nekateri liki, ki so se obdržali vse do danes in predstavljajo kulturno dediščino našega naroda. To so kurenti, škoromati, drežniški pustovi, cerkniške maskare, laufarji in še bi lahko naštevali. V članku bomo podrobneje predstavili škoromate. Škoromátija je pustna šega na južnem obrobju Brkinov in Podgrajsko-Matarskem podolju, v vaseh: Gradišče, Ritomeče, Obrov, Javorje, Male Loče, Hrušica, Podgrad, Podbeže in Račice.

The history of Shrovetide in Slovenia is very rich since it was celebrated even before the spread of Christianity in this region. Throughout the history, the celebration changed but some characters have been kept until today. They represent the cultural heritage of our nation. Among them are the so-called kurenti, škoromati, Cerknica Dimwits, Drežnica pustovi, laufarji, etc. The article focuses on škoromati. Škoromati are Shrovetide characters typical of the southern part of Brkini and the Podgrajsko-Matarsko podolje (Podgrad-Materija Valley), namely the villages Gradišče, Ritomeče, Obrov, Javorje, Male Loče, Hrušica, Podgrad, Podbeže and Račice.

V pisnih virih se po znanih podatkih škoromatovo ime prvič pojavi že v prvi polovici 14. stoletja. V tem času je namreč mestni magistrat v furlanskem mestu Čedad objavil prepoved po kateri se brez dovoljenja gestalda in mestnega sveta nihče ni smel pokazati v obleki škoromata. Ime se je drugič pojavilo 82 let kasneje zapisano kot »sgaravatte«. Zaradi teh dveh zapisov veljajo danes škoromati za prve in najstarejše maske na Slovenskem.

Priprave na škoromatijo se začnejo že na štefanovo (tega se držijo le še v Hrušici in Podgradu), ko se fantje in moške zberejo, si razdelijo vloge in se dogovorijo o poteku škoromatije. Glavni dogodek je poberija po domači vasi, ki jo večina skupin škoromatov opravi na pustno soboto (v Podgradu teden dni prej). Fantje in moške, oblečeni v maske škoromatov krenejo na obhod po vasi. Po vaški povorki se poberina in škoromat z zvonci ločijo od skupine in začnejo od hiše do hiše pobirati darove. V hišo vstopijo odkriti, da domačini vedo, kdo je prišel k njim, vprašajo, če imajo kaj za škoromate, se nato za darove zahvalijo, zaželiyo vse dobro v letu, ki prihaja in se poslovijo. Preostala skupina hodi po vasi, zganja norčije, pleše, se veseli,... Na pepelnično sredo pospremiyo pusta na konec vasi, kjer ga zažgejo .

Izvor besede scaramatte, sgaravatte naj bi po Kuretu (slovenski etnolog) izhajal iz nemške besede Scharwächter, ki pomeni 'četni stražar'. Gre za masko četnega ali nočnega stražarja s širokim črnim plaščem in svetilko. Največ neposrednih tipoloških lastnosti scaramatta je ohranjenih v pustnem liku kleščarja (škópita), skupno ime škoromati pa se je ohranilo za brkinske šeme.

Danes je torej še edini pravi škoromat škopit, ogrnjen v širok, črn plašč, prepasan z debelo verigo na hrbtu zatisnjeno z debelim kolom, za pasom ima pripet zvonček in svetilko kar priča o njegovem stražarskem poreklu, nekaj živalskih kož, ptico ali celo kakšno mrhovino. Pokrit je s širokim pokrivalom prekritim z zajčjimi kožami, na obodu pokrivala ima zataknjena ptičja peresa. Da pa bi dajal še bolj grozovit vtis pogosto za pokrivalo tudi ptico ujedo ali vrano. Obraz in roke ima namazane z sajami, v rokah drži velike in težke lesene klešče s katerimi glasno tolče, straši otroke in lovi mlada dekleta. V svoje klešče ujame čim več deklet, ki jih sam ali s pomočjo ostalih škoromatov namaže po obrazu s sajami, ki predstavljajo vitalno moško moč, zato dekletom z mazanjem simbolično zagotovijo plodnost, s tem pa tudi preživetje celotne skupnosti.

Med najpomembnejše like sodijo škoromati z zvonci (z zgonci), ki nosijo visoke pisane kape iz papirnatih rož in trakov, okoli pasu imajo zvonce. Po kapah se med seboj ločijo od škoromatov iz drugih vasi. Pomembno vlogo ima poberin, edini praznično oblečen, ki obišče vsako hišo v vasi z nalogo pobiranja darov. Med škoromate z odstopanji od vasi do vasi sodijo tudi cunder, pepeljuhar, cigan in ciganka, ženin in nevesta, turek, medved z gospodarjem, ta debel, ta zeleni (iz brinja, smreke, resja ali mahu), muzikantje, žandar, zdravnik, kaminar, ... Hrušiški škoromati so edini z obraznimi maskami (razen poberina), druge pustne skupine se le orišejo po obrazu.

fotografija: www.slovenija.info

škoromati Škopit in škoromati z zvonci.